

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/84013,Christiani-Franciszek-Ksawery.html>
2022-09-30, 20:35

Christiani Franciszek Ksawery

CHRISTIANI Franciszek Ksawery (4 XI 1772, Dukla, Podkarpacie – 7 VI 1842, Warszawa), pionier budowy dróg bitych. Syn Jana.

Od 1792 pracował przy budowie dróg w państwie austriackim. Od 1807 w stopniu komisarza I klasy w służbie państwowej budował drogi bite w okolicy Jasła i Dukli. Po utworzeniu w Galicji Dyrekcji Budowy Dróg i Mostów, Ch. został w niej w 1812 pomocnikiem dyrektora. Po podjęciu przez władze Królestwa Polskiego decyzji o budowie sieci dróg bitych, 10 IV 1819 mianowano Ch. dyrektorem Dyrekcji Generalnej Dróg i Mostów w Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych i Policji (przemianowanej w 1832 na Dyrekcję Komunikacji Lądowych). Kierował nią do końca życia, prowadząc najpierw prace systemem gospodarczym przy użyciu stworzonej przez siebie kompanii rzemieślniczej, później kierując robotami wykonywanymi przez prywatnych przedsiębiorców. Przystępując do tej działalności, opublikował pierwsze w Polsce podręczniki i przepisy budowy dróg, m.in. *Prawidła do ułożenia i sprawdzania Anszlagów na budować się mające drogi bite, groble, mosty itp.* (1819), *Początkowa nauka praktyczna dla konduktorów drogowych wyjęta z ogólnego systemu budowy i instrukcji dla drogownictwa w Królestwie Polskim* (1820).

Ch. nie tylko pokrywał utwardzoną nawierzchnią tradycyjne trakty pocztowe, ale profilował je i modernizował, na terenach podmokłych prowadził po nasypach, mających niekiedy długość do 10 km. Zmieniał też sieć drogową, prowadząc ją nowymi trasami i wytyczając zaczątki sieci dzisiejszej. Zaprojektował m.in. trakt krakowski od Grójca przez Radom i Kielce do Michałowic przy granicy Galicji, oraz trakt lubelski z Miłosny przez Garwolin, Ryki i Kurów. Pierwszą w Królestwie drogą bitą był trakt brzeski wiodący przez Miłosną, Mińsk Mazowiecki, Siedlce, Międzyrzec, Białą

Podlaską do Terespoła (1819–23), upamiętniony w 1825 żeliwnymi obeliskami wzniesionymi na obu końcach (w Warszawie stoi przy ul. Grochowskiej). Do 1826 budowano te drogi systemem Trésagueta, później systemem MacAdama. W 1827 Ch. opublikował *Przepisy robienia Adamizacji, czyli pokrywania tłuczonym gładem dróg i ulic w miastach*. Łącznie zbudował w Królestwie Polskim 2200 km dróg, mających w koronie od 8 do 11,5 m szerokości (średnio ponad 10), a kamiennej nawierzchni 4,90 m (z wyjątkiem traktu brzeskiego, gdzie miała 6,55 m szerokości). Grubość nawierzchni kamiennej wynosiła przeciętnie 18 cm.

Dzięki względom jakimi cieszył się Ch. u wielkiego księcia Konstantego, kierowanej przez niego Dyrekcji Generalnej powierzono również budowę dróg na terenie Imperium Rosyjskiego, m.in. Kowno–Dyneburg, długości 208 km (1830–36). W 1834–39 kończyła ona też budowę Kanału Augustowskiego, a w 1836 zbudowała łyżwowy most na Wiśle w Płocku.

Ch. zorganizował również służbę drogową zajmującą się utrzymaniem dróg już istniejących. Budowano przy nich domy dla dróżników, konduktorów i strażników oraz domki mytowe i roгатki, gdzie pobierano opłaty za przejazd. Ch. zakładał także ogrody-parki obsadzone drzewami owocowymi. Podlegali mu inżynierowie wojewódzcy (od 1837 gubernialni) i ustanowieni w 1832 obwodowi (od 1842 powiatowi).

W 1832 w związku z przemianowaniem kierowanej przez Ch. Dyrekcji Generalnej wszedł on w skład Cesarskiego Korpusu Inżynierów Komunikacji Lądowych i Wodnych w randze majora, a w 1836 awansował na generała lejtnanta. W 1843 opublikował *Rzut oka na stan dróg w Królestwie Polskim* (drugie wydanie 1844).

Od 1821 Ch. był członkiem przybranym Tow. Naukowego w Krakowie, w późniejszym okresie również członkiem Tow. Naukowego Uniw. i Akad. Medyko-Chirurgicznej w Wilnie. Od 1827 wchodził w skład Rady Politechnicznej zajmującej się organizacją Inst. Politechnicznego w Warszawie. Podczas powstania listopadowego 1830–31 przekazał UW cenny zbiór

mineralogiczny.

PSB (A. Moraczewski); SPPT (B. Chwaściński).

Kalendarzyk polityczny 1834–42, wyd. przez F. Radziszewskiego; *Nowy kalendarzyk polityczny 1820–30*, wyd. przez J. Netta; *Schematimus des Königreiches Galizien und Lodomerien*, Lemberg 1807–18; *Zbiór przepisów administracyjnych Królestwa Polskiego. Wydział Komunikacji Lądowych i Wodnych*, Warszawa 1866; „Drogownictwo” 1979, nr 7; „Gazeta Warszawska” 1819 nr 39, 1821 nr 44, 1825 nr 81, 98,192, 1832 nr 63, 1834 nr 160, 1836 nr 118, 241; Księga metrykalna Parafii Rzymskokatolickiej św. Aleksandra w Warszawie.

Bolesław Orłowski

[Poprzedni](#)
[Następny](#)